

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ З АКТУАЛЬНОЇ ТЕМИ

За результатами узагальнення публікацій з актуальної теми «Відновлення Української державності у період визвольних змагань 1917–1921 рр. (до 100-річчя подій Української національної революції)» можна зробити такі висновки та рекомендації.

22 січня 2016 р. було видано Указ Президента України № 17/2016 «Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917–1921 років». Відповідно до нього 2017-й рік проголошено Роком Української революції 1917–1921 рр.

В історії національного державотворення Українській революції 1917–1921 рр. належить одне з найвизначніших місць. Цей період в історії України характеризується значною політичною, військовою та дипломатичною діяльністю українських національних сил, спрямованою на відродження самостійної держави на українських етнічних землях. Наслідком революційних подій цих років стало проголошення національної державності у формі Української Народної Республіки (далі – УНР) за Української Центральної Ради (далі – УЦР), Української Держави за П. Скоропадського, Української Народної Республіки за Директорії та Західноукраїнської Народної Республіки (далі – ЗУНР), яка мала важливе значення для відновлення Україною незалежності у 1991 р., утвердження історичної єдності українських земель, консолідації українського суспільства, зміцнення міжнародного авторитету України.

Українська революція 1917–1921 рр. докорінним чином змінила політичну

ситуацію в Україні й вплинула на геополітичні зміни в Європі після Першої світової війни. Вона розпочалася в умовах революційних потрясінь, які охопили Російську імперію у березні 1917 р. Ключовим її рушієм був український народ і його політична еліта, що еволюціонувала від ідей політичної автономії та федерації до усвідомлення необхідності проголошення власної державної незалежності.

Революція була явищем загальноукраїнським. У всіх регіонах розвивався національний рух, створювалися та діяли українські органи влади, політичні партії та громадські інституції, відроджувалася українська мова й культура. Українська революція поставила питання про утворення української держави в рамках етнографічної території. У процесі становлення та розвитку української державності протягом 1917–1918 рр. межі її території розширилися й охопили майже всі землі Наддніпрянської України, а з падінням Австро-Угорської імперії процес поширився на західноукраїнські землі, де була проголошена ЗУНР. 22 січня 1919 р. відбулася Злука західних і східних українських земель. У часи Української революції вдалося зібрати у межах Української держави майже всю українську етнографічну територію. Наслідки Першої світової війни і вирішення Паризькою мирною конференцією територіальних питань у післявоєнній Європі, на жаль, обернулися не на користь України, українцям довелося жити на території чотирьох держав – РРФСР, Польщі, Румунії, Чехословаччини, але ідея соборної України, безумовно, і надалі існувала.

Відроджена Українська державність мала важливе історичне значення. Це була об'єктивна, загальнонаціональна спроба українського народу створити власну незалежну, суверенну державу, звільнитися від вікової влади чужинців, влади, яка різними способами нав'язувала своє панування, своє право, свою ідеологію, свою історію; влади, яка намагалася денационалізувати український народ, адже національно свідомий він був для неї небезпечним; влади, яка нещадно визискувала багатющі природні ресурси України, звідки черпала незліченні, величезні багатства, використовувала її народ. Великим позитивом було й те, що українці заявили про себе всьому світові як окрема нація, яка має право на власну державу; значно підвищився рівень національної свідомості тогочасного українського народу; українці здобули досвід державотворення, який міцно вкоренився в історичну пам'ять і став надбанням наступних поколінь борців за Українську державу і знадобився наприкінці ХХ ст.

У період Української революції 1917–1921 рр. відбулося відродження і розвиток українських інститутів самоврядування, активізація діяльності політичних партій, громад, товариств, рухів, союзів у напрямі розвитку й утвердження Української державності, формування вищих і місцевих органів державної влади. Серед політичних здобутків Української революції була розбудова інститутів демократії — національні маніфестації, національні спілки, національні з'їзди, проголошення загальнолюдських політичних свобод, організація виборів на основі загального, рівного, безпосереднього таємного і пропорційного голосування, запровадження української символіки — національного прапора і герба.

Значних успіхів було досягнуто у розвитку правової системи відродженої Української державності. Зокрема, в УНР за УЦР було гарантовано громадську і політичну правоздатність і дієздатність, рівність громадян незалежно від статі, віри, національності, освіти, майнового і податкового становища, недоторканність особи, її життя, листування, заборонено смертну кару, катування й інші дії, що принижують людську гідність, було визнано народ України єдиним джерелом влади і забезпечено громадян УНР правом безпосередньої участі у формуванні її органів, ухвалено демократичні закони про громадянство та реєстрацію громадянства УНР, проголошено незалежність судової влади, обрано Генеральний суд, апеляційні та інші суди, затверджено першу в новітній історії України Конституцію УНР.

Відповідно до Указу Президента України необхідно розробити план заходів на 2017–2021 рр. щодо відзначення 100-річчя подій Української революції 1917–1921 рр.; опублікувати наукові праці, збірки документів і матеріалів, енциклопедичні, довідкові та інші видання, присвячені 100-річчю подій Української революції 1917–1921 рр., визначити її роль в історії України та Європи, а також висвітлити життєвий і творчий шлях учасників українського визвольного руху початку ХХ ст.; організувати тематичні інформаційні, навчально-виховні, культурно-мистецькі та інші заходи у вищих юридичних навчальних закладах, спрямованих на вивчення й узагальнення державотворчого досвіду часів Української революції 1917–1921 рр., виховання патріотизму та підвищення у громадян, передусім студентської молоді, інтересу до історії України; провести тематичні виставки архівних документів, право-

вих джерел і фотоматеріалів Української революції 1917–1921 рр.; всебічно сприяти науковим, історико-правовим дослідженням з історії українського державотворення та українського визвольного руху, їх популяризації; сприяти реалізації ініціатив громадськості, спрямованих на збереження та відновлення національної пам'яті, популяризацію української історії та культури, консолідацію на цій основі українського суспільства; забезпечити підготовку інформаційних матеріалів про Українську революцію 1917–1921 рр. та її роль у європейській і світовій історії, організацію роботи з розповсюдження згаданих матеріалів в іноземних державах; забезпечити проведення конкурсу громадських проєктів щодо створення інформаційно-просвітницького інтернет-порталу «Українська революція 1917–1921 років», а також мультимедійних та інших високотехнологічних проєктів, залучивши до реалізації зазначених завдань фахівців наукових установ та вищих навчальних закладів. Метою проведення таких заходів є ознайомлення громадськості з інформацією про Українську революцію 1917–1921 рр. як одним із визначальних етапів у процесі національного державотворення та її значенням для розбудови новітньої Української держави, а також забезпечення належного інформаційного супроводу заходів з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917–1921 рр. та вшанування пам'яті її учасників. Одним із ключових уроків історії боротьби за українську державу на початку ХХ ст. є необхідність єдності усіх політичних сил держави. Саме відсутність такої єдності була основною причиною поразки української національно-демократичної революції 1917–1921 рр. і є найважливішим уроком

для сучасної України, адже втрата державності — це велике лихо для народу. Невідомо, коли ще випаде можливість її відновити і яку ціну доведеться заплатити. Долі українських політичних лідерів 100-річної давності зобов'язані стати серйозним застереженням для сучасного українського суспільства і сучасних політиків. Потрібно далі зміцнювати свою обороноздатність, усвідомлюючи, що захист територіальної цілісності України покладається на власний народ; оперативне вирішення невідкладних соціально-економічних завдань, турбота про забезпечення добробуту народу; чіткість програмних завдань розбудови національної держави; важливість агітаційно-пропагандистської роботи серед народу; забезпечення єдності державної влади в суспільстві та взаємної довіри загальною; забезпечення зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних інтересів держави — це все надважливі питання.

Важливим аспектом врахування історичного досвіду часів Української революції 1917–1921 рр. є усвідомлення сучасним українським суспільством необхідності звільнення від таких негативних рис, як нерозуміння глибини подій, що відбуваються, політичний вождизм, тенденція до взаємного знищення, внутрішньополітичні чвари, популізм, надмірна емоційність, уразливість тощо. Усе, що сьогодні поглиблює розкол і корупцію в українському суспільстві, приносить шкоду державі. Необхідно виробити вміння не впадати в залежність від іноземців, а розраховувати на власні сили. Тому в державі повинна бути розроблена програма консолідації українського народу з метою утвердження єдності в державі, в чому значна роль належить й історично-правовій науці.

Одним із важливих заходів є створення ефективних органів державної влади та органів місцевого самоврядування відповідно до міжнародних стандартів, а також професійних і патріотичних Збройних Сил, здатних гарантувати суверенітет і свободу, та входження до міжнародних військово-політичних організацій з метою забезпечення національної безпеки.

Сучасному українському суспільству особливу увагу варто приділити розумінню цінності власної держави, у якій носієм суверенітету і єдиним джерелом влади є народ. Цінність національної держави означає, що вона має право на свою територію та кордони, здійснює власну незалежну внутрішню і зовнішню політику на світовій політичній арені, має міжнародне визнання та державну символіку. Важливо також вивчити і переосмислити українську історію, особливо ті нетривалі періоди, коли український народ ставав господарем на своїй землі, будуючи власну державу. Сьогодні, коли захист державного суверенітету і територіальної цілісності України, а також зміцнення нашої державності ставить нові завдан-

ня і проблеми, необхідно не стільки захоплюватися запозиченням практики державного будівництва в інших державах, прагнучи, інколи зовсім бездумно і некритично, перенести зарубіжний досвід на український ґрунт, скільки врахувати досвід попередніх періодів української державності та причини їх занепаду. І в цьому розумінні державно-правовий досвід УНР за УЦР, Української Держави — Гетьманат П. Скоропадського, УНР за Директорії та ЗУНР є особливо актуальним для сучасної України.

Формування нової правової політики у сфері державотворення повинно бути вибудовано з огляду на перевірені практикою історичні національні традиції, але з урахуванням національних інтересів України. При цьому дуже важливо широко використовувати потенціал наукових і науково-педагогічних працівників, експертів у сфері історії державності та права й інших зацікавлених суб'єктів. Також надзвичайно важливо пропагувати усіма доступними формами та засобами знання про історію українського державотворення для формування високої правової культури в суспільстві.